

การใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
ของพระสังฆาธิการธรรมยุต จังหวัดนครศรีธรรมราช
AN APPLICATION OF BRAHMAVIHARA DHAMMA IN DHAMMAYUTTIKANIKAYA
SANGHA'S AFFAIRS ADMINISTRATION IN NAKHON SI THAMMARAT
PROVINCE

พระมหาณัฐวุฒิ ฐานวุฑโฒ (เอียดเรือง) *
Phramaha Nattawut Thanawuttho (Aiadrueang)
E-mail: espanol2biggs@hotmail.com
กัณฑ์ถน หนูทองแก้ว**
Kantaphon Nuthongkaew

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต 2) เพื่อเปรียบเทียบการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต ที่มีพรรษา อายุ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาสามัญ ต่างกัน 3) เพื่อศึกษาปัญหา และแนวทางการแก้ไขเกี่ยวกับการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต การวิจัยครั้งนี้กำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมผสาน (Mixed methodology research) ประกอบด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ประชากร ได้แก่ พระภิกษุในจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 415 รูปกลุ่มตัวอย่าง และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 6 รูป

ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลการศึกษาการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต โดยรวมทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเมตตาธรรม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านมุทิตาธรรม ส่วน ด้านกรุณาธรรม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

2) ผลการเปรียบเทียบการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต จำแนกตาม พรรษา อายุ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาสามัญ ต่างกัน พบว่า จำแนกตามพรรษา จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม และจำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และจำแนกตามอายุ โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต พบว่า ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ คณะสงฆ์ในความเป็นบุคคล พื้นที่ บริบท สภาพความเป็นอยู่ก็จะแตกต่างกันไป เพราะฉะนั้นบริหารกิจการคณะสงฆ์อาจจะไม่ทั่วถึง เช่นถ้าหากว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดก็อาจจะทั่วถึงโดยไม่ต้องมีการขอ ไม่ต้องมีการบอกกล่าว แต่หากว่าเป็นพระผู้น้อยที่ไม่มีความใกล้ชิด ที่อยู่ห่างไกล อาจจะขาดตกบกพร่องไปบ้าง แต่เจ้าคณะปกครองก็ไม่ได้เอาใจใส่ ไม่ได้ดูแล เท่าที่ควร แนวทางการแก้ไขปัญหา พระสังฆาธิการควรที่จะต้องเข้าไปดูแลวัดในเขตที่ตนเองปกครองให้มากขึ้น เพื่อที่จะให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์จะเป็นไปโดยเรียบร้อย

คำสำคัญ: พรหมวิหารธรรม, การบริหารกิจการคณะสงฆ์, พระสังฆาธิการ

* นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราชา

** อาจารย์ที่ปรึกษาหลักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราชา

ABSTRACT

The objectives of this thesis were as follows : 1) To study an application of Brahmavihara Dhamma in Dhammayuttikanikaya Sangha's affairs administration. 2) To compare an application of Brahmavihara Dhamma in Dhammayuttikanikaya Sangha's affairs in terms of periods of monkhood, ages, degrees of Dhamma study, degrees of formal education as differently. 3) To study the suggestion on application of Brahmavihara Dhamma in Dhammayuttikanikaya Sangha's affairs administration. This is the mixed methodology research which composed of quantitative research by survey. The population were composed of Dhammayuttikanikaya monks in Nakhon Si Thammarat province totally 415 persons, and qualitative research by in-depth interview from six informants,

The results reveal that :

1) An application of Brahmavihara Dhamma in Dhammayuttikanikaya Sangha's affairs administration by overviews in three aspects are at high level, while consider in each aspects from more to less find that the aspect of Metta Dhamma is the highest mean and follow up the aspect of Mudhita Dhamma and the aspect of Karuna Dhamma is the lowest mean respectively.

2) The comparative result of application of Brahmavihara Dhamma in Dhammayuttikanikaya Sangha's affairs administration in terms of periods of monkhood, degrees of Dhamma study, degrees of formal education reveal that there are different as statistically significance at .05 in terms of ages there are not different as statistically significance at .05 which are not set along with hypothesis.

3) The suggestion on problem and resolution for application of Brahmavihara Dhamma in Dhammayuttikanikaya Sangha's affairs administration reveal that ; the problem show that all monks are live in different places, not close each others, and the Sangha's rulers are not regarding as more as possible. The resolution reveal that they should look after the responsible area as more for good interaction.

Keywords: Brahmavihara Dhamma, Sangha's affair administration, Ecclesiastic.

บทนำ

พระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นในประเทศอินเดีย โดยมีสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นพระธรรมราชาแห่งหมู่สงฆ์และพระองค์ได้ทรงตั้งพระอัครสาวกขวาซ้าย และตั้งเอตทัคคะในทางนั้นๆ พระองค์ยังได้ตรัสไว้อีกว่า พระองค์เองกับพระสาวกบุตรและพระโมคคัลลานะผู้เป็นพระอัครสาวกขวาซ้ายเป็นผู้บริหารคณะสงฆ์เพราะว่าเมื่อเป็นคณะสงฆ์ขึ้นแล้วก็จำเป็นต้องมีการบริหาร พระพุทธเจ้า

จึงได้ทรงจัดตั้งผู้บริหารตั้งตั้งแต่พระอัครสาวกดังกล่าว ตลอดถึงพระอุปัชฌาย์อาจารย์ เป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ช่วยพระองค์ เองก็ทรงปกครองคณะสงฆ์ในฐานะทรงเป็น ศาสดา และแม้เมื่อจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน ก็ยังได้ทรงมอบหมายตั้งให้พระธรรมวินัย ที่พระองค์ทรงแสดงแล้วบัญญัติแล้วเป็นศาสนา แทนพระองค์ เพราะฉะนั้นเราทั้งหลายในบัดนี้ จึงสมควรที่จะเคารพหนักแน่นในพระธรรมวินัยในฐานะเป็นพระศาสดา และเป็นปฏิบัติ

ชนียฐานอันสูงสุดของคณะสงฆ์ พระธรรมวินัย นั้นย่อมต้องอยู่ในบุคคลผู้ทรงธรรมวินัยจึงเป็นหน้าที่ของเราทั้งหลายที่จะต้องช่วยกันทรงรักษาพระธรรมวินัยปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และพระวินัยนั้นเป็นกฎหมายสูงสุดของคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก 2541, น. 254-255)

ที่สำคัญพระสังฆาธิการผู้บริหารพระศาสนาในระดับต่างๆ มีภาระหน้าที่ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมและต้องตั้งอยู่ในพรหมวิหารธรรม จึงจะได้ชื่อว่าเป็นนักปกครอง นักบริหารและเป็นนักพัฒนาที่ดีอีกทั้งจะช่วยดำรงพระพุทธศาสนาให้ตั้งมั่นพัฒนาสถาพรในประเทศไทยตลอดถึงในโลก และในปัจจุบันนี้ก็เป็นที่น่าประหลาดใจแก่ชาวโลกแล้วว่า พระพุทธศาสนาที่ตั้งอยู่ในประเทศไทยนี้ได้ตั้งอยู่อย่างสมบูรณ์ยิ่งกว่าในประเทศทั้งหลายในโลก อันเป็นชื่อเสียงที่นับเป็นเกียรติอย่างยิ่งแก่ประเทศไทยและคณะสงฆ์แสดงว่าคณะสงฆ์ พุทธศาสนิกชนชาวไทยทั้งหลายได้ร่วมกันรักษาและคุ้มครองพระพุทธศาสนาไว้ได้อย่างดี จึงขอให้เราทั้งหลายในบัดนี้ได้รับรักษาและพัฒนาต่อไป (สมเด็จพระพุทธมาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) 2535, น.6) ดังพระราชดำรัสแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ตรัสไว้ว่า “พระพุทธศาสนานั้น แม้ปัจจุบันนี้จะมีหลายนิกาย แต่ก็คงยึดหลักธรรมอันเป็นแก่นแท้อย่างเดียวกัน คือ ถือว่าธรรมทั้งหลายทั้งสิ้นเกิดแต่เหตุ เมื่อมีเหตุก็ต้องมีผล ไม่มีสิ่งใดที่อยู่เหนือเหตุและผล นอกจากนั้นยังต่างถือว่าหลักพรหมวิหารคือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา การสงเคราะห์ เกื้อหนุนกัน เป็นกรณีที่สำคัญใน

การจรรโลง ความสงบสุขของโลกอย่างแท้จริง” (มณिरัตน์ โชติวุฑฒนาการ 2548, น.2)

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในปัจจุบัน หากจะนำไปเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นๆ อาจจะนับว่าอยู่ในระดับที่ดีกว่าบางจังหวัด แต่ผู้วิจัยต้องการศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครศรีธรรมราชให้มีความสมบูรณ์มากที่สุด อีกทั้งปัจจุบันงานกิจการคณะสงฆ์มีเพิ่มมากขึ้น ทำให้พระสังฆาธิการต้องเร่งปรับตัวเพื่อทำงานเชิงรุก เพื่อให้เกิดการกระตุ้นงานคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพกว่าเดิม โดยเฉพาะพระสังฆาธิการผู้มีบทบาทในการปกครอง อาจจะใช้เวลาในการดูแลการบริหารได้ไม่ทั่วถึง จะส่งผลกระทบต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์รวมทั้งอาจทำให้ขาดการวางแผนพัฒนาศาสนวัตถุและศาสนบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ แม้แต่การจัดระบบหนังสือโต้ตอบหรือการประสานงานกับเจ้าคณะปกครองสงฆ์ก็ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วและราบรื่น เพราะพระสังฆาธิการบางรูปไม่สามารถเขียนหนังสือราชการได้หรืออาจไม่เข้าใจเรื่องงานเอกสาร ส่งผลให้การรายงานตามระเบียบของคณะสงฆ์บางอย่างล่าช้าออกไป จึงเป็นภาระของเจ้าคณะปกครองชั้นสูงขึ้นไปที่จะต้องเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัย จึงมีความสนใจศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการธรรมยุต จังหวัดนครศรีธรรมราช ว่า ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และระเบียบ ข้อบังคับ กฎมหาเถรสมาคมอย่างไร เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัด

นครศรีธรรมราช ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นต่อไปทั้งยังเป็นกรณีศึกษาเพื่อนำไปวางแผนพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช สืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อเปรียบเทียบการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีพรรษา อายุ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาสามัญ ต่างกัน
3. เพื่อศึกษาปัญหา และแนวทางการแก้ไขเกี่ยวกับการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต จังหวัดนครศรีธรรมราช

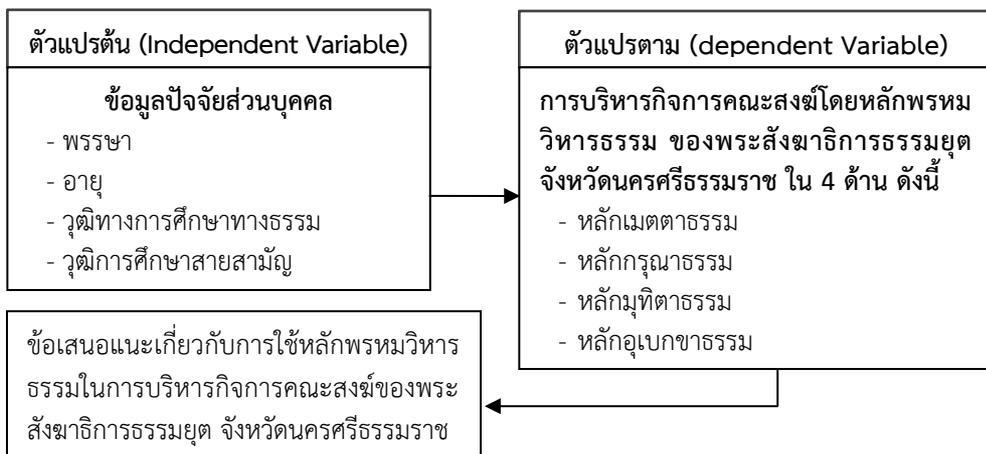
กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเรื่อง “การใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการ

คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต จังหวัดนครศรีธรรมราช” โดยการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในพระสูตรต้นตปิฎก อังคุดตตนิกาย ปัญจกนิบาต เล่มที่ 22 จากการทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ 1) พรรษา 2) อายุ 3) วุฒิทางการศึกษาทางธรรม 4) วุฒิการศึกษาสามัญ

ตัวแปรตาม (Independent Variables) คือ การใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ หลักเมตตาธรรม หลักกรุณาธรรม หลักมุทิตาธรรม และหลักอุเบกขาธรรม (ยติธรรม) ดังแผนภาพที่ 2.1

แผนภาพที่ 2.1 แสดงกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต จังหวัดนครศรีธรรมราช การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมผสาน (Mixed methodology research) ประกอบด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามหัวข้อดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

1. ประชากร ได้แก่ พระภิกษุ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 415 รูป (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2561)

2. กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ พระภิกษุ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช หาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie และ Morgan ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % (ส่งศรี ชมภูวงศ์, 2549, น.64) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 201 รูป

เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยมีเทคนิคการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ในวิจัยเชิงปริมาณ ใช้เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้แก่ โดยการจับฉลาก

(ส่งศรี ชมภูวงศ์, 2549, น.58) วิธีการคือ นำรายชื่อพระภิกษุในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยแบ่งเป็นแต่ละวัด ซึ่งเป็นประชากรทั้งหมด มาตัดใส่กล่อง แล้วทำการจับรายชื่อประชากรทีละชื่อจนครบจำนวน 201 รูป

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 6 รูป ในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ ใช้เทคนิคจากการเลือกแบบเจาะจง โดยเลือกพระสังฆาธิการตามตำแหน่งทางการปกครอง โดยมี เจ้าคณะจังหวัด 1 รูป เจ้าคณะอำเภอ 2 รูป เจ้าคณะตำบล 2 รูป และเจ้าอาวาส 1 รูป เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมเป็น 6 รูป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีลักษณะ ขั้นตอนการสร้าง และการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือตามรายละเอียด ต่อไปนี้

ลักษณะของเครื่องมือ

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งสร้างขึ้นโดยผู้วิจัย จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อคำถามได้ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา โดยแบ่งข้อคำถามออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย พรรษา อายุ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาสามัญ มีลักษณะเป็นแบบตัวเลือกที่กำหนดคำตอบไว้ให้ (Forced choice)

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต จังหวัดนครศรีธรรมราช แบ่งออกเป็น 4 ประการ คือ หลักเมตตาธรรม หลักกรุณาธรรม หลักมุทิตาธรรม และหลักอุเบกขาธรรม มีลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert) แบ่งระดับของการวัดออกเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง มีการใช้หลักพรหมวิหารธรรมอยู่ในระดับ มากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง มีการใช้หลักพรหมวิหารธรรมอยู่ในระดับ มาก

คะแนน 3 หมายถึง มีการใช้หลักพรหมวิหารธรรมอยู่ในระดับ ปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง มีการใช้หลักพรหมวิหารธรรมอยู่ในระดับ น้อย

คะแนน 1 หมายถึง มีการใช้หลักพรหมวิหารธรรมอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

สำหรับการวัดค่าตัวแปรทั้งหมด โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อคำถามที่เป็นข้อคำถามเชิงบวก (positive item) ที่สร้างขึ้น

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แนวคำถามสำหรับการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก ถูกพัฒนาขึ้นโดยผู้วิจัยประกอบด้วยประเด็นสำคัญ 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปในการนำหลักพรหมวิหารธรรมไปใช้ในการบริหารกิจการ

คณะสงฆ์ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต จังหวัดนครศรีธรรมราช

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. กำหนดกรอบแนวคิดและเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย นำมาใช้เป็นข้อมูลในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

3. สร้างเครื่องมือการวิจัย

4. นำเครื่องมือการวิจัยที่สร้างเสร็จเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ทำการตรวจสอบ และเสนอแนะ

5. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัยตามคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

6. นำเครื่องมือการวิจัยที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ 1) พระศรีธรรมประสาธน์ 2) พระครูสิริธรรมมาภิรัต, ผศ.ดร. 3) ดร.ทิพมาศ เสวตวรโชติ เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้ และตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับ

วัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence Index : IOC) ซึ่งได้ค่า IOC แต่ละข้อ 0.66-1

7. ปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามที่ได้ค่า IOC น้อยกว่า 0.5 โดยผู้วิจัยดำเนินการแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try out) กับพระภิกษุในจังหวัดสุราษฎร์ธานี (ธรรมยุติกนิกาย) จำนวน 30 รูป และหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ของ ครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.966

8. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัย และนำเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์เครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำเครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถาม และคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก ไปเก็บรวบรวมข้อมูล ตามขั้นตอน ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

1) ผู้วิจัยขอหนังสือจากศูนย์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช ถึง เจ้าคณะจังหวัด นครศรีธรรมราช ธรรมยุติกนิกาย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

2) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ตามวัดต่างๆที่ได้ทำการสุ่มตัวอย่าง โดยทำการชี้แจงรายละเอียดของแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างฟัง และรับแบบสอบถามคืนมาทั้งหมด

3) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถาม และตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้องในการตอบแบบสอบถาม แล้วนำมาคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล โดยผ่านโปรแกรมสำเร็จรูป

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา และสถานที่กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และเดินทางไปเก็บข้อมูลตามวัน เวลา ที่นัดหมายไว้ สถานที่ในการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นสถานที่ในแต่ละวัดที่พระสังฆาธิการผู้ให้ข้อมูลสำคัญพำนักอาศัยอยู่ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการจดบันทึกเป็นเอกสาร บันทึกโดยเครื่องอัดเสียง และบันทึกภาพ เมื่อได้รับอนุญาต

การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์ค่าทางสถิติ ดังนี้

1.1 วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย พรรษา อายุ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาสายสามัญ โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

1.2 วิเคราะห์ข้อมูลการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) แล้วแปลผลค่าเฉลี่ยของแบบสอบถาม โดยการแปลผลค่าเฉลี่ยของแบบสอบถามใช้เกณฑ์แปลความหมายของเบสท์ (Best) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 แปลผลเป็น มากที่สุด
 ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 แปลผลเป็น มาก
 ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 แปลผลเป็น ปานกลาง
 ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 แปลผลเป็น น้อย
 ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 แปลผลเป็น น้อยที่สุด

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยจะทำการจัดกลุ่มข้อมูล (Data grouping) ตามสาระสำคัญของประเด็นการสนทนาที่กำหนดไว้ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท (Content analysis technique)

2. การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย ตามด้วยการพรรณนาบรรยายข้อมูลเชิงคุณภาพ

สรุปผลการวิจัย

การใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายได้ พบว่า ด้านเมตตาธรรม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านมุทิตาธรรม ส่วน ด้านกรุณาธรรม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ผลการเปรียบเทียบการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวม จำแนกตามอายุ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม และจำแนกตามวุฒิการศึกษาสายสามัญ แตกต่าง

กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนจำแนกตามพรรษาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ คณะสงฆ์ในความเป็นบุคคล พื้นที่ บริบท สภาพความเป็นอยู่ก็จะแตกต่างกันไป เพราะฉะนั้นบริหารกิจการคณะสงฆ์อาจจะไม่ทั่วถึง เช่นถ้าหากว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดก็อาจจะทั่วถึงโดยไม่ต้องมีการขอ ไม่ต้องมีการบอกกล่าว แต่หากว่าเป็นพระผู้น้อยที่ไม่มีความใกล้ชิด ที่อยู่ห่างไกล อาจจะขาดตกบกพร่องไปบ้าง แต่เจ้าคณะปกครองก็ไม่ได้เอาใจใส่ ไม่ได้ดูแลเท่าที่ควร **แนวทางการแก้ไขปัญหา** พระสังฆาธิการควรที่จะต้องเข้าไปดูแล วัดในเขตที่ตนเองปกครองให้มากขึ้น เพื่อที่จะให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์จะเป็นไปโดยเรียบร้อย

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ปัญหาที่สำคัญของคณะสงฆ์เราคือ เรื่องเวลา จึงทำให้บางอย่างล่าช้าเกินไป เช่นเรื่องเอกสาร เป็นต้น จนทำให้เกิดความล่าช้าเขาทั่วถึง เขาก็ว่าได้ ทั้งทางโลกและทางธรรม ผู้ปฏิบัติก็ทำงานได้ยาก **แนวทางการแก้ไขปัญหา** ต้องเลือกคนให้เข้ากับงาน ไม่ใช่เลือกคนให้เข้ากับตนเอง นั่นคือหลักของการทำงาน ถ้าเลือกคนให้ถูกกับงานงานก็จะประสบความสำเร็จ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษา พบว่า การใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมทั้ง 4 ด้านอยู่ใน

ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายได้ พบว่า ด้านเมตตธรรม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านมูทิตาธรรม ส่วน ด้านกฐณาธรรม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า **ด้านเมตตธรรม** โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อ 1 ที่ว่า พระสังฆาธิการกำหนดแผนงานและนโยบายโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์สุขของผู้ได้ปกครอง มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ข้อ 3 ที่ว่า พระสังฆาธิการสั่งการอย่างทันท่วงทีเมื่อเกิดปัญหาต่างๆ ในพื้นที่ ส่วนข้อ 2 ที่ว่า พระสังฆาธิการมีความปรารถนาให้ผู้ได้ปกครองอยู่ดีมีสุข มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด **ด้านกฐณาธรรม** โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อ 1 ที่ว่า พระสังฆาธิการเสียสละเวลาเพื่อให้คำปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวร้องทุกข์ของผู้ได้ปกครอง มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ข้อ 5 ที่ว่า พระสังฆาธิการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ชุมชน เกี่ยวกับจารีต ประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนข้อ 2 ที่ว่า พระสังฆาธิการร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในเขตที่ตนปกครอง มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด **ด้านมูทิตาธรรม** โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อ 5 ที่ว่า พระสังฆาธิการส่งเสริมให้ผู้ได้ปกครองในเขตการปกครองช่วยเหลือตนเองได้เพียงใด มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ข้อ 4 ที่ว่า พระสังฆาธิการสร้างขวัญกำลังใจที่ดีให้กับผู้ได้ปกครอง ส่วนข้อ 2 ที่ว่า พระสังฆาธิการมีส่วนเผยแพร่ภูมิปัญญาของท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด **ด้านอุเบกขาธรรม** โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อ 1 ที่ว่า พระสังฆาธิการรับฟังความคิดเห็นจากผู้ได้ปกครองทุกรูปเท่า

เทียมกัน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ข้อ 3 ที่ว่า พระสังฆาธิการดูแลทุกข์สุขของผู้ได้ปกครองด้วยความเที่ยงธรรมเพียงใด ส่วนข้อ 5 ที่ว่า พระสังฆาธิการใช้บังคับใช้กฎระเบียบอย่างยุติธรรม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ **อุทิศ การเพียร (2558)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารบุคลากรตามหลักพรหมวิหาร 4 ในที่ศนะของ บุคลากรตำแหน่งปฏิบัติ การวิชาชีพและบริหารทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านเมตตา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 ด้านกฐณา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 ด้านมูทิตา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 ด้านอุเบกขา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะนำไปใช้ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์

1) พระสังฆาธิการต้องบริหารงานกิจการคณะสงฆ์โดยการนำหลักพรหมวิหารธรรม มาประยุกต์และบูรณาการกับนโยบายของคณะคณะสงฆ์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2) พระสังฆาธิการควรส่งเสริมให้ภิกษุในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยการเสนอปัญหาวิจารณ์การทำงานขององค์กร และแสดงความคิดเห็น

3) พระสังฆาธิการควรสร้างความเสมอภาคความเท่าเทียมในการปกครองบังคับ

ปัญหาและในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ รวมถึงการพิจารณาความดีความชอบ การประเมินผลการปฏิบัติงานให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเที่ยงธรรมเพื่อเป็นการสร้างขวัญ กำลังใจและแรงจูงใจในการทำงานของคณะสงฆ์ในจังหวัดนครศรีธรรมราชทุกรูป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่กับการวิจัยเชิงปริมาณในการใช้หลักพรหมวิหารธรรม มาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดย

ก็รวบรวมข้อมูลหลายวิธี เช่น สัมภาษณ์แบบเชิงลึกการสังเกตการณ์โดยมีส่วนร่วม เพื่อต้องการทราบถึงความคิดเห็นของพระภิกษุได้อย่างครอบคลุมครบถ้วนทุกด้าน

2) ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการตามหลักพรหมธรรม หรือตามหลักธรรมอื่นๆ ในพระพุทธศาสนา

3) ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรม

แหล่งอ้างอิง

- มณีนรีรัตน์ โชติวุฑฒาการ. (2548). *พระบรมราชาชาวด้านศาสนาและคุณธรรม*. ราชบุรี: โรงพิมพ์ศรี-อักษร.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- สงศรี ชมภูวงศ์. (2549). *การวิจัย*. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฒโน). (2527). *พรหมวิหารธรรม*. กรุงเทพฯ: สหการพิมพ์จำกัด.
- สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฒโน). (2541). *พระธรรมเทศนาทั่วไป*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ). (2535). *กฎหมายที่พระสงฆ์ควรทราบ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครศรีธรรมราช. (2561). *รายงานสรุปจำนวนวัด พระภิกษุ และสามเณรในจังหวัดนครศรีธรรมราช พุทธศักราช 2561*. สืบค้น 25 มิถุนายน 2560, จาก http://nrt.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=132&Itemid=115
- อุทิศ การเพียร. (2558). *การบริหารบุคลากรตามหลักพรหมวิหาร 4 ในทัศนะของ บุคลากรตำแหน่งปฏิบัติ การวิชาชีพและบริหารทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).